

« друштвене радње, обичаје, односе, све оно, што не потпада, под власт појединца, него под власт, пренешену на државу – све то спада у делокруг законодавства». Он не спомиње овде неку трећу врсту, која се разликује и од једне и од друге, а то ће рећи радње и обичаје, које се не односе на друштво, него на појединца, мада уживање јаких пића спада у ову врсту.

Истина је, да је продавање јаких пића трговина а трговина је друштвена радња. Али ограничење, на које се ми жалимо, не односи се на продавца, него на купца и потрошача, и по чему држава спречава да не може набавити вина, постиже оно исто, као када би му забранила, да не пије вина. Али поменути тајник каже: « као грађанин тражим себи права, да могу призвати закон, у сваком оном случају, где ми моја друштвена права, нарушавају други људи, својим друштвеним радњама.»

Па сад, да видимо, шта он разуме под тим « друштвеним правима?» « Ако ишта – каже он – нарушава моја друштвена права, то их зацело нарушава трговина са јаким пићем. Она нарушава моје основно право безбедности, јер она гради и побуђује непрестане немире у друштву. Она нарушава моје право једнакости, јер она вуче корист, стварајући јаде а на ме ударају прирез, да олакшам тим јадима. Она ми смета у моме праву, да се слободно развијам и морално и духовно, стављајући ми на пут опасности и слабећи и деморализујући друштво, од кога ја имам права, да захтевам узајамну помоћ и потпору.» Оваква теорија « друштвених права », још није никад изашла на видело, јер она претпоставља, да сваком појединцу припада неограничено друштвено право, да од другог може захтевати да ради онако како треба; даље, ко иоле другачије ради, да одмах тиме нарушава моје друштвено право, и даје ми права, и да мигу тражити од законодавства да уклони ово нарушавање. – Ово ужасно начело опасније је, него било какво ограничавање слободе, јер нема нарушавања слободе, које ово начело не може оправдати, оно не признаје права на било коју слободу, изузев можда, да свако у себи може имати своје мњење, без да га икада сме изјавити. Јер чим неко изусти оно мњење, које ја сматрам да је опасно, такав ми нарушава сва она « друштвена права » која ми признаје друштво « Задруга ». По овој науци људи могу заиста утицати узајамно, на своје морално, умно, чак шта више и телесно усавршавање, сваки човек може по својим појмовима опредељивати ово утицање.

Има још један знатан пример, како је не право ограничена лична слобода, тај пример не прети, већ је давно испуњен а то је наредба, да сваке седмице, је један дан празник. Без сумње је уздавање, у једном дану од сваких обичних послова врло добар обичај, ако то само допуштају потребе живота и овај обичај не веже по вери никога осим Јевреја. Премда се овај обичај, не може увести у живот, а да се уопште не сагласе у томе сви радници т. ј. ако ће једни тог дана радити, па ће тиме и друге принудити да раде; онда се може дозволити и у праву је, да закон гарантује сваком, да ће се и други држати овога обичаја, те да забрани на неки извесни дан веће радње. Али ово право, које се оснива на оној непосредној користи других, коју они имају отуд, што се сви држе овог обичаја, не може се распрострети и на оне произвољне радње, које је неко себи изабрао, да прекине дангубу, нити се могу по њему забранити забаве. Истина је да неки морају радити, ако хоће други да се забављају, али та забава, да не кажемо нужни одмор, многи људи, вреди да за њу раде њих неколико, претпостављајући, да им је по вољи, хоће ли радити или не.